

Гукова Ірина Андріївна,
аспірант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО З ПРИХОВУВАННЯМ ФАКТУ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПІЛЬГ

Слід визнати, що шахрайські схеми постійно «еволюціонують» та особливо активізуються у періоди економічної кризи. Як свідчить практика, певною мірою «вразливою» виявилася й сфера працевлаштування, де п'ята частина угод між посередником, роботодавцем та найманим працівником, є безперспективними. Недосконалість та наявність колізій у трудовому, цивільному законодавстві стали причиною розповсюдження зловживань на ринку праці.

Більшість трудових угод при цьому укладають у такий спосіб, що умови найму і характер професії, а також обов'язки роботодавця сформульовано дуже розпливчато, в результаті чого громадяни України отримують роботу, яка їх не влаштовує, обмежує їхні права, але при цьому умови угоди формально не порушено [1, с. 354].

Втім, на ринку праці набирають обертів варіанти дій, які мають елементи обману, і знаходяться вже не в площині цивільного законодавства, а підлягають кримінально-правовій оцінці. Обман може бути з боку роботодавців, посередників, і навіть осіб, які отримують роботу. Натомість, іноді громадяни, зловживаючи статусом безробітного, також можуть вчиняти шахрайські дії. Складною є ситуація, коли особа здійснює обман у відношенні державної служби зайнятості, отримуючи незаконно соціальні виплати по безробіттю.

Так, згідно статті 22 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», право на допомогу по безробіттю залежно від страхового стажу мають застраховані особи, визнані в установленому порядку безробітними, страховий стаж яких протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, становить не менше ніж шість місяців за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування. Разом із тим, стаття 31 зазначеного закону визначає підстави припинення виплати допомоги по безробіттю, серед яких є й працевлаштування безробітного [2]. Між тим у деяких випадках особи, які набули статус «безробітний», можуть приховувати факт нового працевлаштування, отримуючи при цьому соціальні виплати по безробіттю.

Слід зазначити, якщо під час перебування на обліку безробітний не повідомив центр зайнятості завчасно про дату його самостійного працевлаштування, як за трудовим договором, так і на підставі

договору цивільно-правового характеру, то центр зайнятості в рамках діючого законодавства має право стягнути кошти, отримані безробітним з дня виникнення трудових відносин. Такі особи знімаються з обліку та мають право на наступну реєстрацію у центрі зайнятості не раніше ніж через 90 календарних днів з дня зняття з обліку за умови повернення незаконно отриманих коштів. Однак, більшість громадян все ще не усвідомлює всю ступінь відповідальності за обман державної служби зайнятості. Зокрема, такі обманні дії громадян можуть кваліфікуватися за ст. 190 «Шахрайство» КК України і стають підставою для призначення сплати значного штрафу, громадських робіт або реального обмеження волі [3].

Враховуючи вказане, основними напрямками розслідування шахрайств, пов'язаних із незаконним отриманням допомоги по безробіттю, є:

- встановлення факту перебування робітника у трудових відносинах із роботодавцем;
- встановлення факту та підстав звільнення працівника;
- встановлення даних, які подають особи для надання їм статусу безробітного та призначання матеріального забезпечення;
- встановлення терміну перебування особи у статусі безробітного;
- встановлення характеру та розміру грошових виплат по безробіттю;
- встановлення факту надання пропозицій, які надходили від служби зайнятості та пропонувані вакансії, чи погоджувалася особа на ці пропозиції, якщо ні, то кількість відмов;
- встановлення терміну, протягом якого особа отримувала матеріалу допомоги по безробіттю, отримавши при цьому нову роботу;
- встановлення розміру виплат по безробіттю за весь період;
- встановлення осіб, яким було відомо про обманні дії по відношенню до державної служби зайнятості тощо.

У разі виявлення розбіжностей у відомостях, наданих особою до певних служб, починається процедура розслідування страхових випадків та обґрунтованості виплат матеріального забезпечення безробітним. Якщо у діях особи, яка зловживала статусом безробітного, буде встановлено ознаки шахрайства (обман відносно державної служби зайнятості) необхідно поставити питання про відкриття кримінального провадження за фактом шахрайства.

Список використаних джерел

1. Біленчук П.Д., Гель А.П., Семаков Г.С. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: МАУП, 2007. 512 с.
2. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 року № 1533-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>. (дата звернення 11 жовтня 2020 р.).

3. Незаконне отримання допомоги по безробіттю кваліфікується як шахрайські дії. Офіційний веб-сайт. URL: <https://selidovorada.gov.ua/images/symvolika/gerb.png>. (дата звернення 12 жовтня 2020 р.).

Дементьєв Микола Володимирович,
аспірант Національного наукового центру
«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф.
М. С. Бокаріуса»

ВНУТРІШНЄ ПЕРЕКОНАННЯ ПІД ЧАС ОЦІНЮВАННЯ ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Законодавець в ст. 94 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України вказує, що слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд оцінюють докази за своїм внутрішнім переконанням, але не розкриває зміст терміна «внутрішнє переконання». Науковцями внутрішнє переконання визначається як впевненість, що склалася у судді, слідчого судді, прокурора, слідчого в тому, що ними дано правильну оцінку всім наявним у кримінальному провадженні засобам доказування і всім встановленим фактам, і те що отриманий таким шляхом висновок з усіх питань, які виникли в кримінальному провадженні, є єдино правильним [1, с. 91].

Законодавець вжив в законі дану понятійну категорію щодо зазначених учасників процесу, перераховуючи їх в якості суб'єктів оцінки доказів, яка розглядається як їх обов'язок. Разом з тим наведена норма аж ніяк не означає неприпустимість формування внутрішнього переконання у інших учасників процесу, в тому числі у сторони захисту, а також присяжних, які відповідно до ст. 388 КПК України клянуться керуватися не тільки законом, а й внутрішнім переконанням.

Цілком вірно вважається, що оцінка доказів за внутрішнім переконанням відображає незалежність суб'єкта у здійсненні процесуальних функцій. Переконання завжди формується у свідомості певної особи і є внутрішнім психічним продуктом, але також може бути і переконання іншої особи. Тобто для осіб необов'язкова оцінка, проведена іншим учасником провадження [2, с. 117]. Наприклад, суд може не погодитися з оцінкою висновку експерта слідчим і призначити нову експертизу на підставі сумнівів в її правильності (ст. 336 КПК України). Внутрішнє переконання виступає як основа для прийняття організаційних, тактичних, стратегічних та процесуальних рішень у кримінальному провадженні.

Внутрішнє переконання як суб'єктивно-об'єктивна категорія досліджується науковцями в декількох площинах. Внутрішнє переконання має виключно важливе правове значення, закріплене в законі. Це положення відіграє провідну роль як для теорії доказів, так й для кримінального судочинства в цілому, тому його можна